

2025

Rapportage en advies Stadsmuren en Fort Sanderbout, Sittard

Joan van den Hurk

26-12-2025

Inhoudsopgave:

0. Inhoud:	1
0. Colofon	1
1. Inleiding tot advies:	1
2. Redengevende omschrijving	2
3. Omvang inspectie	4
4. Verslag inspectie en aangetroffen schades	5
a. Wal 01, het begin van de Begijnenhofwal:	5
b. Wal 02, het einde van de Begijnenhofwal;	7
c. Wal 03, walmuur Dominicanenwal aan de achterzijde van Kloosterplein 1;	8
d. Wal 04, walmuur Dominicanenwal en muur rondom de Ursulinentuin;	10
e. Wal 05, walmuur Dominicanenwal en rondom Kerkepad;	29
f. Wal 06, Sanderboutwal, de tuin van het Toon Hermanshuis;	45
g. Wal 07, het begin van de Sanderboutwal;	53
h. Wal 08, het midden van de Sanderboutwal;	56
i. Wal 09, het begin van de Agnetenwal;	62
j. Wal 10, het eind van de Agnetenwal;	64
k. Wal 11, walmuur en poortmuur in de tuin onder de Agnetenwal;	67
l. Wal 12, Fort Sanderbout	72
5. Algemene toelichting – opname	79
6. Conclusie inspectie	80
7. Meerjarenonderhoudsplan	81

Bijlage

- Inspectierapport LB1101 Monumentenwacht Limburg, d.d. 26-05-2025;

Verantwoording overige afbeeldingen

Nummer 2, 4, 6	Gemeente Sittard-Geleen
Nummer 5	regio-archief Sittard-Geleen
Nummer 04.00.01, 05.00.01	Apple kaarten

Locatie:

Wallen binnen beschermd stadsgezicht Sittard, Sittard

Monumentnummer:

RM33741

Versie:

24.076.PP.251226.01

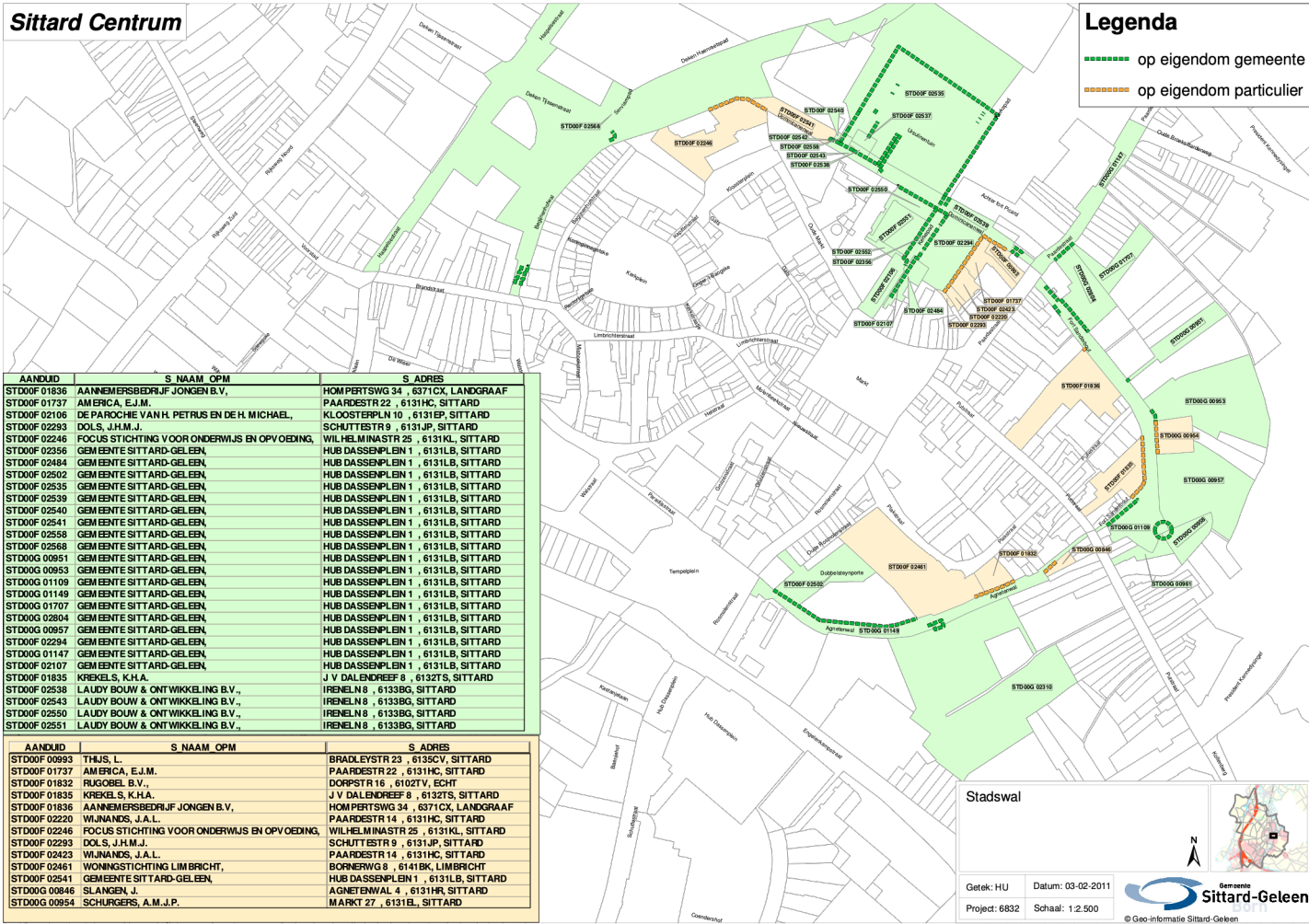
Auteur:

Joan van den Hurk Bouwkundig Advies & Restauratie
Koolwijksestraat 2
5373 KB Koolwijk
0640278128
info@joanvandenhurk.nl
www.joanvandenhurk.nl

Alle auteursrechten blijven te allen tijde eigendom van de auteur
Foto voorblad: maquette van Vestingstad Sittard omstreeks 1670, gemaakt op de Ambachtsschool Pastoor Jacobs
Indien niet anders vermeld zijn alle afbeeldingen en foto's van de auteur

1. Inleiding

Aan de rand van -en soms net buiten- het centrum van de oude stad Sittard staan, binnen het beschermd stadsgezicht, de als Rijksmonument geregistreerde (restanten van) oude stadsmuren en wallen en van Fort Sanderbout van de middeleeuwse stad Sittard.

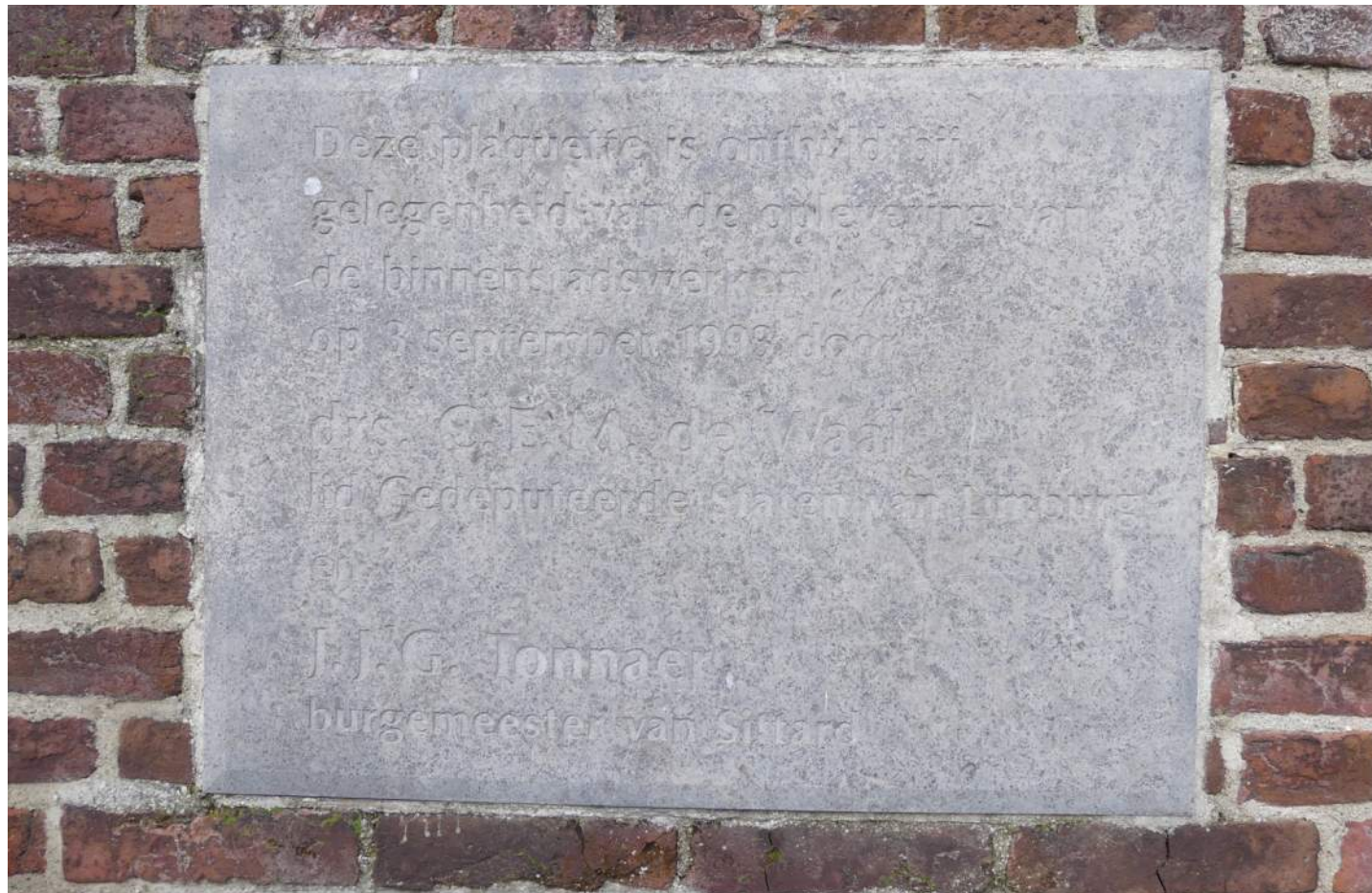

Afb. 02: tekening van het centrum van Sittard met overzicht kadastrale percelen met eigenaren, ook van de aanliggende 'buitenwalse' terreinen (gemeente Sittard-Geleen)

Gevraagd is de stadswallen en Fort Sanderbout te inspecteren en rapporteren en een meerjarenonderhoudsplan op te stellen.

Op 24 september en 3 december 2024 en op 3 juni 2025 zijn de Stadswalen geïnspecteerd, onderstaand de rapportage hiervan.

Aan de stadsmuren is -overall- sprake van veel schade en achterstallig onderhoud, zowel verouderingsschade als uitvoeringsschade ten gevolge van -thans beschouwd als- foutieve uitvoeringskeuzes. Blijkens een in de oostgevel van de Ursulinentuin naast een toegangspoort ingemetselde gevelsteen is er in het jaar 1993 een oplevering van 'de binnenstadswerken' geweest, maar uit de gevelsteen blijkt niet of en wat er aan de stadsmuren gedaan is.

Afb.03: in de oostgevel van de Ursulinentuin ingemetselde gedenksteen oplevering 'binnenstadswerken' 3 september 1993

2. Redengevende omschrijving

De redengevende omschrijving in het Monumentenregister van de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed onder nummer 33741 luidt:

‘Begijnenwal, Dominicanerwal, Sanderboutwal, Agnetenwal, Fort Sanderbout.’

Naast het gegeven dat de *Begijnenwal* in Sittard als *Begijnenhofwal* op de kaart is aangegeven en de *Dominicanerwal* als *Dominicanenwal* is de redengevende omschrijving zeer beknopt en ontbreekt de minste beschrijving van het rijksmonument, als ook de waardering en dergelijke.

De -door de Federatie Historie Sittard-Geleen-Born geadopteerde- digitale geschiedschrijving van de Vereniging Sittards Verleden, Historisch Impuls Sittard-Geleen-Born, kent onder hetzelfde Rijksmonumentnummer een uitgebreidere omschrijving van -in ieder geval- Fort Sanderbout:

‘Vroegmiddeleeuwse verdedigingswerken van Sittard.

Locatie: Sittard, Sanderboutwal

Bouwstijl: diverse bouwstijlen.

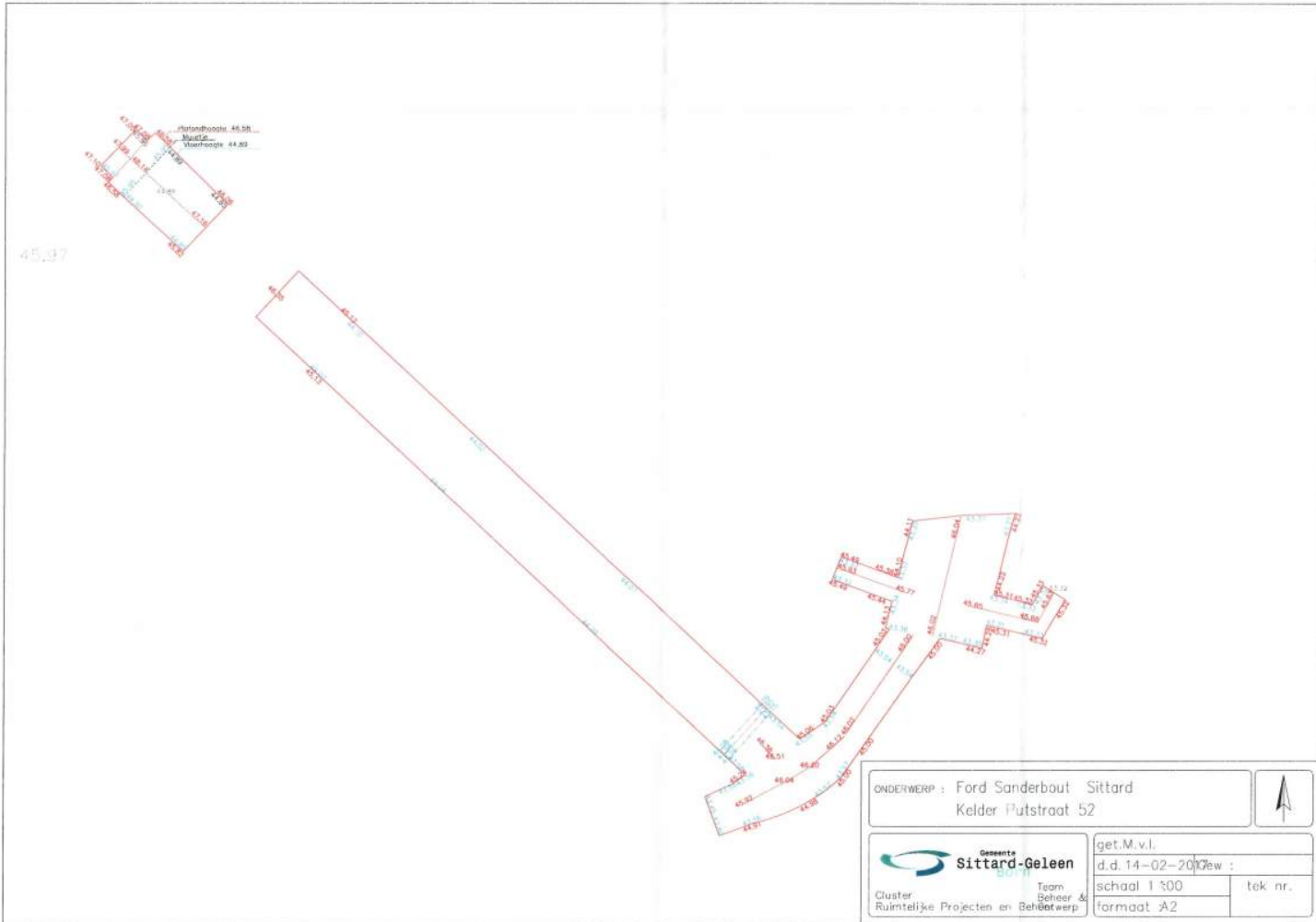
Bouwhistorie: Sittard was in de 12de eeuw onderdeel van het middeleeuwse Hertogdom Limburg (Limbourg). Via de linie Montjoie & Sittard kwam de stad in 1280 door vererving in handen van de heren van Valkenburg. Van 1400 tot 1794 behoorde Sittard (met Millen en Born) tot het Duitse Hertogdom Gulik. De vroeg-middeleeuwse verdedigingswerken bestonden veelal uit een gracht en een wal. De laatste werd opgeworpen van aarde, die men verkreeg door de gracht uit te graven. Op de wal was meestal een palissade van puntige palen of een doornenhaag. Houten torens dienden om flank(eer)vuur (beschieting van opzij) te geven als de vijand tot aan de wal was opgerukt. In de latere middeleeuwen werden de wallen meestal vervangen door hoge stenen

muren en werden de torens in steen opgemetseld. Achter de muur (met kantelen en schietgaten) bevond zich een weergang, waarvandaan de verdedigers zich konden verweren. Het hoogteverschil was van enorm voordeel voor de verdediger. Pijlen, lansen, stenen, kregen meer kracht door de zwaartekracht, iets dat de aanvallers niet tot zijn beschikking had; totdat in de 15de eeuw -met de uitvinding van het buskruit- de kanonnen het ontbreken van zwaartekracht konden compenseren. Nu waren de hoge, stenen, muren en torens een nadeel: ze waren kwetsbaar en konden instorten. Daarom werden de torens vaak verlaagd tot op muurniveau (zodat op de ontstane platforms ook kanonnen konden geplaatst worden) en werden aarden wallen opgeworpen aan de binnen- en/of buitenkant van de muur (waardoor de kogels gesmoord werden). Op het einde van de 15de eeuw werden er moderne, grotere, torens gebouwd, waarop kanonnen geplaatst konden worden, maar ook in bomvrije kelders of kazematten. Deze torens worden rondelen genoemd. Echter: ronde of vierkante torens, resp. rondelen, hadden het nadeel, dat ze vanaf de stadsmuur gezien altijd een "dode hoek" hebben, waarbinnen de vijand redelijk ongestoord zijn gang kon gaan. Daarom ontwierpen Italiaanse ingenieurs rond 1500 een gemetselde, puntvormige/vijfhoekige uitbouw van de wal/muur: het bastion. Hiermee werd het probleem van de dode hoek opgelost. Ook op het bastion konden kanonnen geplaatst worden, evenals in kazematten. Aan de zijkant van het bastion, vlak bij de wal/muur, werden de kazematten geplaatst in teruggetrokken flanken. Hierdoor konden ze flankerveuur geven, terwijl de schietgaten beschermd waren tegen vijandelijk vuur door het voorliggende deel van het bastion (het "oreillon"). Ook in de Nederlanden werden dergelijke Italiaanse bastions gebouwd, aanvankelijk door Italiaanse architecten. Toen tijdens de Tachtigjarige oorlog (1568-1648) de noordelijke Nederlanden zich moesten verdedigen tegen de blijvend dreigende Spaanse overheersing, werden vele steden versterkt, ook met bastions, maar dan volgens het zogenaamde Oud-Nederlands stelsel. De Vlaamse wiskundige en vestingbouwkundige Simon Stevin legde de grondslag voor deze Nederlandse variant. Bij dit systeem bestonden de wallen en bastions altijd uit aarde. Zij waren eenvoudiger, en daardoor sneller en goedkoper te bouwen dan de Italiaanse voorgangers, maar net zo effectief (bijvoorbeeld in Brielle, Bourtange). In de tweede helft van de 17de eeuw ontstond een nieuwe variant, het Nieuw-Nederlands stelsel, waarbij onder andere de bastions weer veelal gemetseld werden en uitgevoerd met teruggetrokken flanken. Vooral in de strijd tegen de Franse koning Lodewijk XIV werd deze nieuwe variant toegepast (Coevorden, Naarden). Dit waren vaak scheppingen van de beroemde Nederlandse krijgsheer en vestingbouwkundige Menno van Coehoorn (1641-1704), die vanwege zijn verdiensten in de adelstand werd verheven met de titel van Baron.

Uit archeologisch onderzoek tijdens de restauraties van Fort Sanderbout in 1937 en 1985 werd vermoed, dat dit bolwerk oorspronkelijk (eerste helft van de 16de eeuw) werd gebouwd als een rondeel, met twee kazematten. De kanonnen in deze kazematten konden flankvuur geven langs de wal richting het noorden, resp. richting het zuiden en zodoende ook de Putpoort beschermen. De kazematten waren bereikbaar via een T-vormige gang, die begon in een huis aan de Putstraat, binnen de wal dus. Vermoed werd in 1985 dat het rondeel in de tweede helft van de 16de eeuw werd omgebouwd tot een Italiaans bastion. Bij de verbouwing konden gangen en kazematten intact gelaten worden; alleen de uitwendige verschijningsvorm veranderde van een rondeel in een bastion. In die jaren was Maximiliaan Pasqualini bouwmeester van de hertog van Gulik, waartoe Sittard toen behoorde. Het is uit de archieven bekend, dat hij bemoeienis had met de vestingwerken van Sittard. Ook bouwde hij in die tijd het grote renaissance-stadhuis, dat midden op de markt lag. Samen met zijn vader Alessandro Pasqualini (afkomstig uit Italië, en leerling van Rafaël en Bramante) moderniseerde hij de stad en de citadel van Gulik, in opdracht van de hertog, volgens het Italiaanse systeem. Echter, bij grootschalig archeologisch onderzoek in 2016 en 2019 zijn geen restanten aangetroffen van een bastion. Er moet dus vanuit worden gegaan dat de rondeelvorm behouden is gebleven tot de verwoesting van dit bolwerk (waarschijnlijk in 1677). Van Fort Sanderbout is de zuidelijke kazemat verdwenen. Omdat de lange gang, komend vanuit de stad, al lang geleden ter hoogte van de waldoorgang is dichtgemetseld, is bij de restauratie van 1937 een nieuwe ingang gemaakt via een kruitkamer van de kazemat. Deze, de huidige ingang, is dus niet origineel.

Exterieur: De resten van Fort Sanderbout liggen in een aarden werk net buiten de Sanderboutwal, ter hoogte van de voormalige Putpoort. Onder aan dit werk zijn de twee ronde schietgaten te zien met aangrenzend muurwerk en de nieuwe ingang uit 1937.

Interieur: Het interieur bestaat uit de (oorspronkelijk 50 meter) lange gang die vanuit de stad (pand Putstraat 52) naar de kazematten voerde. De muren/gewelven van deze gang zijn in de zestiger jaren van de twintigste eeuw bepleisterd, toen de gang gebruikt werd door de politie als schietkelder. Er zijn nog twee oorspronkelijke luchtkokers voor de kruitdampen aanwezig, die door de vijf meter dikke laag grond tot boven op het aarden werk reiken. Vanuit de lange gang is via een korte gang de noordelijke kazemat bereikbaar, die ongeveer 3,5 bij 3,5 meter meet en twee schietgaten heeft. Er zijn twee beschermingsnissen, waarvan er één in 1937 is omgebouwd tot nieuwe ingang. ‘

Afb. 04: plattegrond van ‘Fort Sanderbout met kelder Putstraat 52, opgemeten tijdens archeologisch onderzoek in 2016, vastgelegd op 14-02-2017 (gemeente Sittard-Geleen)

Afb.05, Fort Sanderbout, het enige zichtbare bolwerk uit de oude vestingwerken van Sittard (ra Sittard-Geleen)

3. Omvang inspectie

Zoals gezegd is de redengevende omschrijving zeer beknopt en duidt enkel vijf locaties aan, maar geen nadere omschrijving wat wel of niet tot de stadswallen behoort. Daarom is ervoor gekozen om alle (restanten van) stadsmuren, walmuren en Fort Sanderbout zoals op afbeelding 2 aangeduid tot de ‘stadswallen’ te rekenen en te inspecteren.

Sommige muren staan geheel of gedeeltelijk op particulier terrein. Particulier terrein is niet betreden, deze delen zijn -geheel of gedeeltelijk- niet geïnspecteerd. Een andere categorie wel op afbeelding 02 weergegeven maar niet geïnspecteerde elementen betreft verdwenen elementen. Sommige hiervan zijn vervangen door een ander element (bijvoorbeeld op de hoek van de Begijnenwal en de Deken Thijssenstraat) andere niet aangetroffen (met name onder de Sanderboutwal).

De restanten van de stadswallen liggen, verspreid over een afstand van ongeveer 2 kilometer, rond de oorspronkelijke middeleeuwse stadskern en kennen diverse materialisatie. Er zijn -delen van- stadsmuren opgetrokken in natuursteen, andere geheel in baksteen.

Vanwege die grote diversiteit in materialisatie, de verspreide ligging rondom de stad en omwille van de leesbaarheid van de rapportage is ervoor gekozen de stadswallen op te delen in logische elementen zodat een zeker overzicht verkregen wordt. In hoofdzaak is de ligging bepalend geweest voor de indeling van de logische elementen. Als gevolg daarvan zijn de elementen behoorlijk verschillend in omvang: de stadswal aan het begin van de Begijnenwal is van veel geringer omvang dan de walmuur aan de Dominicanenwal met de Ursulinentuin. Alle elementen, of het nou (een restant van) een stadsmuur, een wal of Fort Sanderbout betreft, worden met ‘Wal’ en een volgnummer aangeduid.

De volgende elementen werden verkend:

- Wal 01, het begin van de Begijnenhofwal;
- Wal 02, het einde van de Begijnenhofwal;
- Wal 03, walmuur Dominicanenwal aan de achterzijde van Kloosterplein 1;
- Wal 04, walmuur Dominicanenwal en muur rondom de Ursulinentuin;
- Wal 05, walmuur Dominicanenwal en rondom Kerkepad;
- Wal 06, Sanderboutwal, de tuin van het Toon Hermanshuis;
- Wal 07, het begin van de Sanderboutwal;
- Wal 08, het midden van de Sanderboutwal;
- Wal 09, het begin van de Agnetenwal;
- Wal 10, het eind van de Agnetenwal;
- Wal 11, walmuur en poortmuur in de tuin onder de Agnetenwal
- Wal 12, Fort Sanderbout

Afbeelding 06 is een uitsnede van de tekening van het overzicht van de kadastrale percelen (afbeelding 02) met daarop de 12 genummerde elementen weergegeven en enkele niet genummerde elementen.

Van de niet genummerde elementen is in het veld niets aangetroffen, deze zijn op de uitsnede met rood omcirkeld.

Afb.06, plattegrond van de stadswallen met de verdeling in 12 locaties walmuren en Fort Sanderbout (gemeente Sittard-Geleen)

4. Verslag inspectie met aangetroffen schades

In onderstaand verslag van de inspectie worden de walmuren beknopt beschreven en worden per walmuur de gebreken inzichtelijk gemaakt middels tijdens de inspectie gemaakte foto's. De foto's worden telkens per stabu-
besteksparaagraaf gerubriceerd. Op deze wijze is het beeldmateriaal eenvoudig naast de begroting van de
instandhoudingskosten te leggen, deze volgt immers dezelfde besteksparaagrafen.

1. Wal 01, het begin van de Begijnenhofwal

Aan de westzijde van de Begijnenhofwal, aan de Brandstraat, is 'Wal 01, het begin van de Begijnenhofwal' gesitueerd. Dit deel van de stadswal bestaat uit laag metselwerk van onregelmatig gevormde natuursteen blokken en is voor het grootste deel aan het zicht onttrokken door begroeiing. De functie lijkt -in ieder geval heden- grondkerend te zijn.

Afb. 01.00.01, overzicht begin van de Begijnenhofwal aan de zijde van de Brandstraat, de (restanten van de) stadsmuur onder de begroeiing

Afb. 01.00.02, overzicht (restanten van de) stadsmuur aan de Begijnenhofwal

Afb. 01.00.03, overzicht (restanten van de) stadsmuur aan de Begijnenhofwal

Afb. 01.00.04, overzicht (restanten van de) stadsmuur aan de Begijnenhofwal

§16, beplanting

Afb. 01.16.01, nagenoeg volledig begroeide stadsmuur

Afb. 01.16.02, nagenoeg volledig begroeide stadsmuur

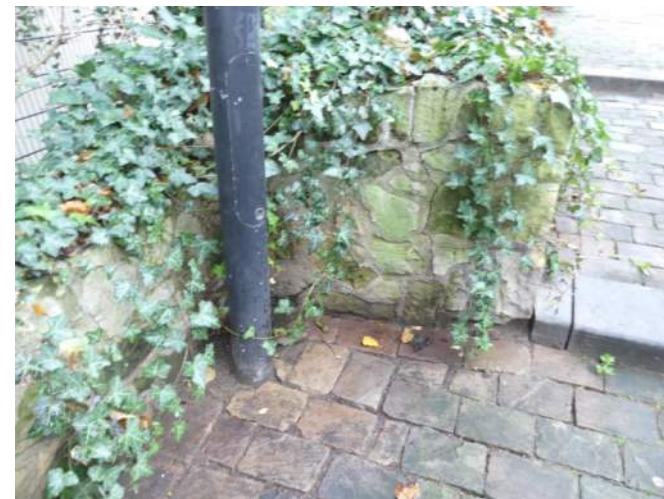
§35, natuursteenwerk

Afb. 01.35.01, gescheurd metselwerk (hoek, mechanisch?)

Afb. 01.35.02, (vermoedelijk) losliggend en/of weggevalen metselwerk

Afb. 01.35.03, gescheurd metselwerk (hoek, mechanisch?)

Afb. 01.35.04, gescheurd metselwerk (lengte, afgedrukt?)

§35, natuursteen voegwerk

Afb. 01.35.01, losgescheurd voegwerk

Afb. 01.35.02, losgescheurd voegwerk

Afb. 01.35.03, losgescheurd voegwerk

Afb. 01.35.04, losgescheurd voegwerk

2. Wal 02, het eind van de Begijnenhofwal

Aan de oostzijde van de Begijnenhofwal, aan de Deken Tijssenstraat, is 'Wal 02, het eind van de Begijnenhofwal' gesitueerd. Wal 02 is wel in het veld aangetroffen, maar vervangen door een modern kunstwerk. Onbekend is wanneer dit gebeurd is, hoe dit tot stand is gekomen en of er onder het kunstwerk nog resten van de oorspronkelijke stadsmuur aanwezig zijn.

Afb. 02.00.01, overzicht einde Begijnenhofwal vanaf brug

Afb. 02.00.02 detail modern kunstwerk

3. Wal 03, walmuur Dominicanenwal aan achterzijde Kloosterplein 1

In de noordelijke knik van de Dominicanenwal is 'Wal 03, walmuur Dominicanenwal aan achterzijde Kloosterplein 1' gesitueerd. De walmuur staat op de erfgrans van het perceel Kloosterplein 1, de conditie van de tuinzijde van de walmuur is beschreven in rapport 24.059.Sittard.Kloosterplein 1.240827. De walmuur bestaat uit drie met baksteen in kruisverband steens opgetrokken delen met twee knikken erin: aan west- en oostzijde een blinde, boven een rollaag, verhoogde walmuur. Ertussenin, aan de noordzijde, een even hoge walmuur met ongeveer in het midden een houten looppoort waarboven een aan de bovenzijde afgesmeerde gemetselde puntgevel. De walzijde van de walmuur is -vlak boven de bestrating- voorzien (geweest) van een zwarte verflaag (of teerlaag) tegen opspattend water (hoewel een overkragende afdek of ezelsrug op de bovenzijde van de muur ontbreekt), heeft op poorthoogte een staande kopse (halfsteens) rollaag waarboven nog eens ongeveer een halve meter muur met staande kopse (halfsteens) rollaag, kent meerdere formaten en kleuren baksteen alsook voegwerk. Het verdient aanbeveling om bij herstel het voegwerk nauwkeurig te (laten) onderzoeken en documenteren. De walmuur staat boven op de aardenwal, bood -vermoedelijk- extra bescherming; samen met poorten was de oude stad controleerbaar af te sluiten.

Afb. 03.00.01, overzicht westelijke blinde muur

Afb. 03.00.02, overzicht middendeel met looppoort onder puntgevel

Afb. 03.00.03, overzicht oostelijke blinde muur

§22, metselwerk

Afb. 03.22.01, beschadigde bakstenen

Afb. 03.22.02, losgescheurd metselwerk

Afb. 03.22.09, beschadigde bakstenen

Afb. 03.22.10, overzicht grachtmuur met begroeiing en schade

Afb. 03.22.03, beschadigde bakstenen

Afb. 03.22.04, beschadigde bakstenen en gescheurd voegwerk

Afb. 03.22.11, losgescheurde loodvoeg

Afb. 03.22.12, ontbrekend voegwerk maaiveld/straatniveau

Afb. 03.22.05, vervuild metselwerk

Afb. 03.22.06, beschadigd pleisterwerk

Afb. 03.22.13, cracquelé voegwerk

Afb. 03.22.14, uitgevallen voegwerk

Afb. 03.22.15, uitgevallen voegwerk

Afb. 03.22.16, vervuild en begroeid voegwerk

Afb. 03.22.17, ontbrekend voegwerk maaiveld/straatniveau

Afb. 03.22.18, loszittend en uitgevallen voegwerk

§30, kozijnen, ramen en deuren

Afb. 03.30.01, walaanzicht looppoort

Afb. 03.30.02, beschadigd houtwerk

4. Wal 04, walmuur Dominicanenwal en muur rondom de Ursulinentuin

De Dominicanenwal loopt van de Deken Tijssenstraat in het westen rond de binnenstad naar de Paardestraat in het oosten. Ter hoogte van het Ursulinenklooster ligt 'Wal 04: walmuur Dominicanenwal en muur rondom de Ursulinentuin'. Dit deel van de stadswal omvat enerzijds de grondkerende walmuur (tegen de buitenzijde van de Dominicanenwal en anderzijds ook de tuinmuur om de Ursulinenkloostertuin.

De grondkerende walmuur is opgetrokken uit baksteen en afgedekt met natuursteen afdekblokken waarop een smeedijzeren hekwerk met enkele stenen balusters. Tegen de buitenzijde enkele steunberen en later aangebrachte aanbouwen en openingen. Deze aanbouwen en openingen (met achterliggende ruimtes) zijn buiten beschouwing gelaten. De tuinmuur van de Ursulinenkloostertuin is een steens muur met een ezelsrug en omsluit de buiten de stadswallen liggende (voormalige) kloostertuin van de het Ursulinenklooster. Binnen deze kloostertuin, in de noordoostelijke hoek, een begraafplaats van de Ursulinen met een lage kerkhofmuur, enkele losstaande kunstwerken en tegen de walmuur de genoemde steunberen en brugmuren.

Afb. 04.00.01, bovenaanzicht van Wal 04 met blauw omlijnd de grondkerende walmuur en de kloostertuinmuur (Apple kaarten)

Afb. 04.00.02, overzicht van de bovenzijde van het eerste deel van de walmuur op de Dominicanenwal

Afb. 04.00.04, overzicht walzijde van het eerste deel van de walmuur op de Dominicanenwal

Afb. 04.00.03, overzicht noordwestelijk deel van de walzijde van de walmuur

Afb. 04.00.05, overzicht brug met doorgang en grondkerend deel

Afb. 04.00.06, overzicht steunbeer walmuur

Afb. 04.00.07, overzicht kunstwerkje in de Ursulinentuin

Afb. 04.00.08, overzicht binnenzijde oostelijke muur Ursulinentuin

Afb. 04.00.10, overzicht binnenzijde noordoostelijke muur Ursulinentuin

Afb. 04.00.09, overzicht (deel) van het Ursulinenkerkhof, oostelijke hoek Ursulinentuin

Afb. 04.00.11, overzicht binnenzijde westelijke muur Ursulinentuin

Afb. 04.00.12, overzicht aansluiting westelijke muur Ursulinentuin op Dominicanenwal met bouwwerken

Afb. 04.00.15, overzicht noordelijke hoek westelijke en noordelijke muur Ursulinentuin

Afb. 04.00.14, overzicht (deel) van de buitenzijde van de westelijke muur Ursulinentuin

Afb. 04.00.16, overzicht oostelijke hoek noordelijke en oostelijke muur Ursulinentuin

Afb. 04.00.17, overzicht (deel) buitenzijde van de oostelijke muur Ursulinentuin

Afb. 04.00.18, overzicht (deel) buitenzijde van de oostelijke muur Ursulinentuin met aansluiting Dominicanenwal

Afb. 04.00.19, infobordje kloostertuin

Afb. 04.00.20, medaillons voormalige kiosk op de Markt met gebeurtenissen uit de Sittardse geschiedenis

§15, terreinverharding

Afb. 04.15.01, geasfalteerd wandelpad boven op wal, hierdoor waterbelasting aan zijde klooster en aan walmuurzijde

Afb. 04.15.02, geasfalteerd wandelpad op bovenzijde wal, waterbelasting aan zijde klooster en aan walmuurzijde

§16, beplanting

Afb. 04.16.01, alg- en mosgroei en bladval

Afb. 04.16.02, gescheurde folie

Afb. 04.16.03, door plantsoen onbereikbare muur, hierdoor geen onderhoud op te nemen of uit te voeren

Afb. 04.16.04, alg- en mosgroei tegen de plint

§21, betonwerk

Afb. 04.21.01, aanzicht betonafgedekte muren

Afb. 04.21.02, met mos begroeide scheuren

Afb. 04.21.03, vervuild oppervlak, alg- en mosgroei

Afb. 04.21.04, afgebroken voetstuk

Afb. 04.21.05, zeer vervuild oppervlak

Afb. 04.21.06, alg- en mosgroei, scheuren

§22, metselwerk

Afb. 04.22.01, gescheurd metselwerk bij doorvoer hwa/afdek

Afb. 04.22.02, gescheurd metselwerk onder afdek

Afb. 04.22.07, beschadigde steen thv maaiveld, uitgespoeld voegwerk

Afb. 04.22.08, zeer vervuilde keer-/brugmuren (door ontbreken overstek met druiprand)

Afb. 04.22.03, gescheurde, vermoedelijk mechanische beschadigde, hoek metselwerk

Afb. 04.22.04, afgeschilferde steen, cementsluier over (mogelijk) hersteld werk

Afb. 04.22.09, afgebroken stenen, alg- en mosgroei

Afb. 04.22.10, alg- en mosgroei, afgebroken stenen

Afb. 04.22.05, afgeschilferde stenen in (vermoedelijk) hersteld voegwerk (mogelijk te harde voegmortel toegepast)

Afb. 04.22.06, afschilferende stenen in oud werk (vermoedelijk zachter gebakken stenen)

Afb. 04.22.11, afgebroken stenen

Afb. 04.22.12, afgebroken stenen

Afb. 04.22.13, scheur onder ezelsrug, kapotte stenen (bij eerder uitgevoerd herstel in situ gebleven)

Afb. 04.22.14, gescheurde stenen in ezelsrug

Afb. 04.22.19, lekkagesporen onder muurlood

Afb. 04.22.20, actieve lekkage onder muurlood met mosgroei

Afb. 04.22.15, uitgevallen voegwerk

Afb. 04.22.16, poort in noordoostelijke muur Ursulintuin

§22.72, voegwerk

Afb. 04.22.21, losgescheurde voeg boven muurlood, slecht passend herstelwerk

Afb. 04.22.22, losgescheurde voeg boven muurlood, ontbrekend felsrandje aan onderste loodstrook, slecht passend herstelwerk

Afb. 04.22.17, gescheurd metselwerk, beschadigde stenen

Afb. 04.22.18, beschadigde stenen onder rollaag

Afb. 04.22.23, slordig afgewerkt met kit afgestreken voegwerk onder afdekken

Afb. 04.22.24, slordig afgewerkt met kit afgestreken voegwerk onder afdekken

Afb. 04.22.25, losgescheurd voegwerk onder/naast afdekken

Afb. 04.22.26, loszittend en uitgespoeld voegwerk op en onder ezelsrug

Afb. 04.22.31, uitgespoeld voegwerk plint/maaveld

Afb. 04.22.32, uitgespoeld voegwerk maaiveld – mogelijk niet hersteld bij ‘Binnenstadswerken’ in 1993?

Afb. 04.22.27, uitgespoeld en begroeid voegwerk op en onder ezelsrug

Afb. 04.22.28, door opspattend afdruiwend regenwater uitgespoeld voegwerk in de plintzone

Afb. 04.22.33, alg- en mosgroei op voegwerk keermuren brug

Afb. 04.22.34, alg- en mosgroei en uitgespoeld voegwerk onder rollaag

Afb. 04.22.29, uitgespoeld herstelvoegwerk plintzone; let op: kleur (originele!) legmortel

Afb. 04.22.30, gescheurd en uitgespoeld voegwerk plintzone

Afb. 04.22.35, alg- en mosgroei en uitgespoeld voegwerk op de rollaag

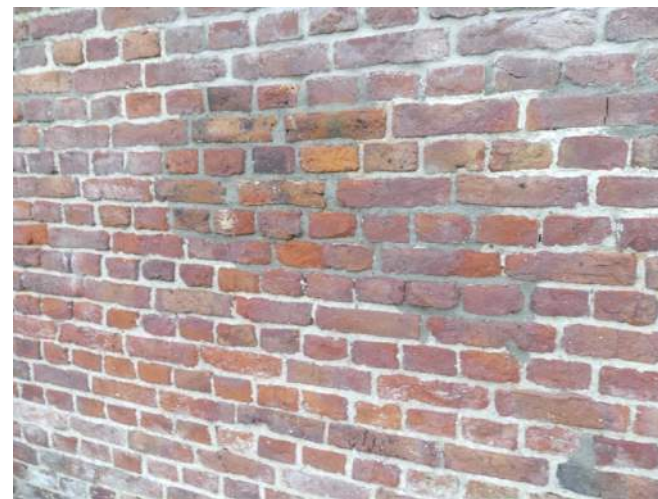
Afb. 04.22.36, weer uitgevallen (hersteld) voegwerk uit wangen opgaand werk, door eerder te ondiep uithalen en (mogelijk) onvoldoende aankauwen

Afb. 04.22.37, cracquelé voegwerk kerkhofmuurtje

Afb. 04.22.38, cracquelé en uitgevallen voegwerk, discutabele reparaties

Afb. 04.22.43, herstelling met volledig foutieve voegmortel

Afb. 04.22.44, weggespoeld en uitgevallen voegwerk, vermoedelijk reparaties, let op kleur legmortel

Afb. 04.22.39, cracquelé voegwerk en bijzondere herstellingen

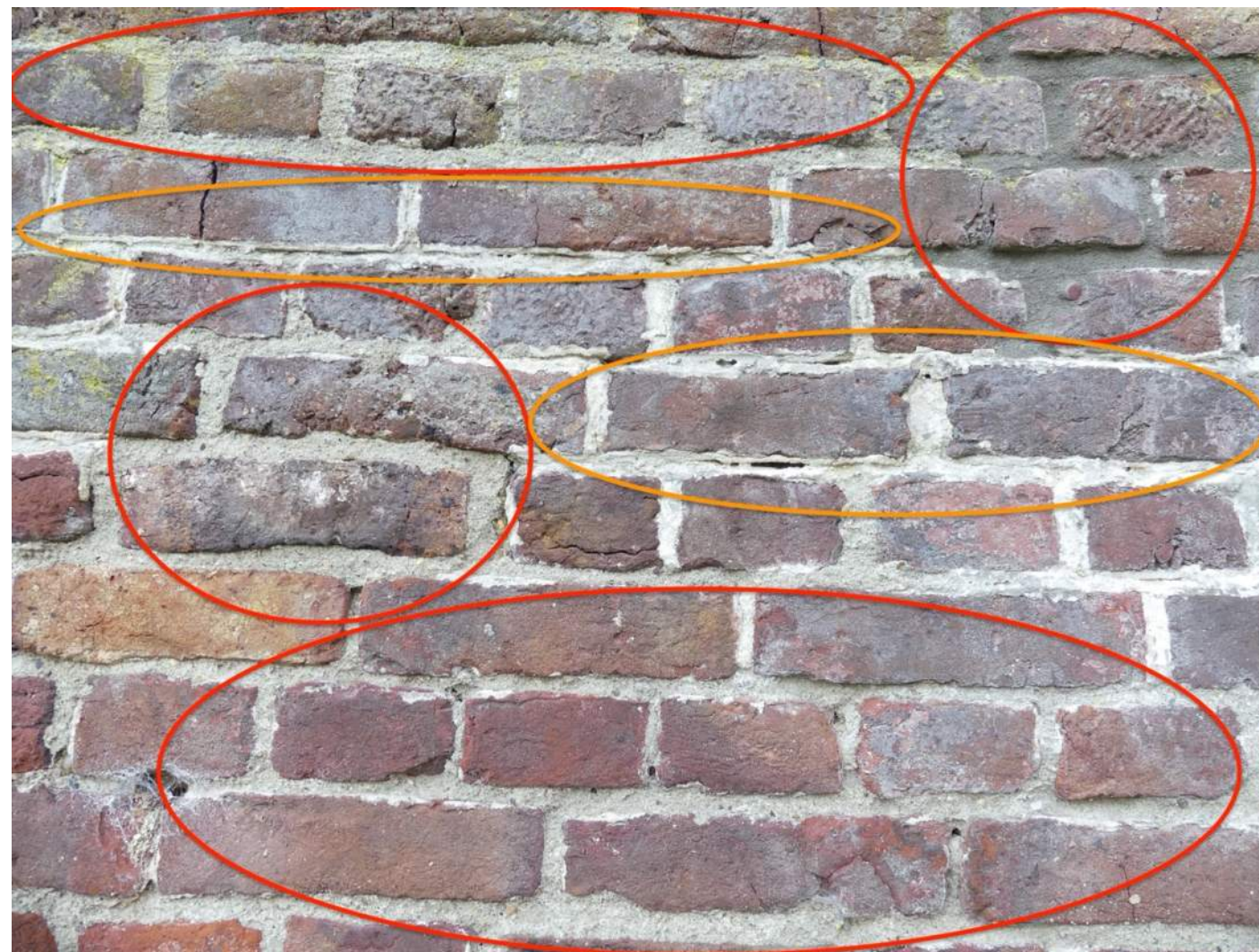
Afb. 04.22.40, losgescheurd en uitgevallen voegwerk, te ondiep uitgehaalde reparatie

Afb. 04.22.41, foutieve, grofkorrelige reparatievoegen die weer uitvallen

Afb. 04.22.42, slecht gerepareerd en (weer?) uitgevallen voegwerk – NB: let op kleur legmortel

Afb. 04.22.45, zeer slecht passende reparaties (rood)rondom authentiek/origineel, historisch voegwerk (goud)

Afb. 04.22.46, redelijk versleten, maar waarschijnlijk origineel voegwerk (goud) naast slecht passende (deel-)reparatie

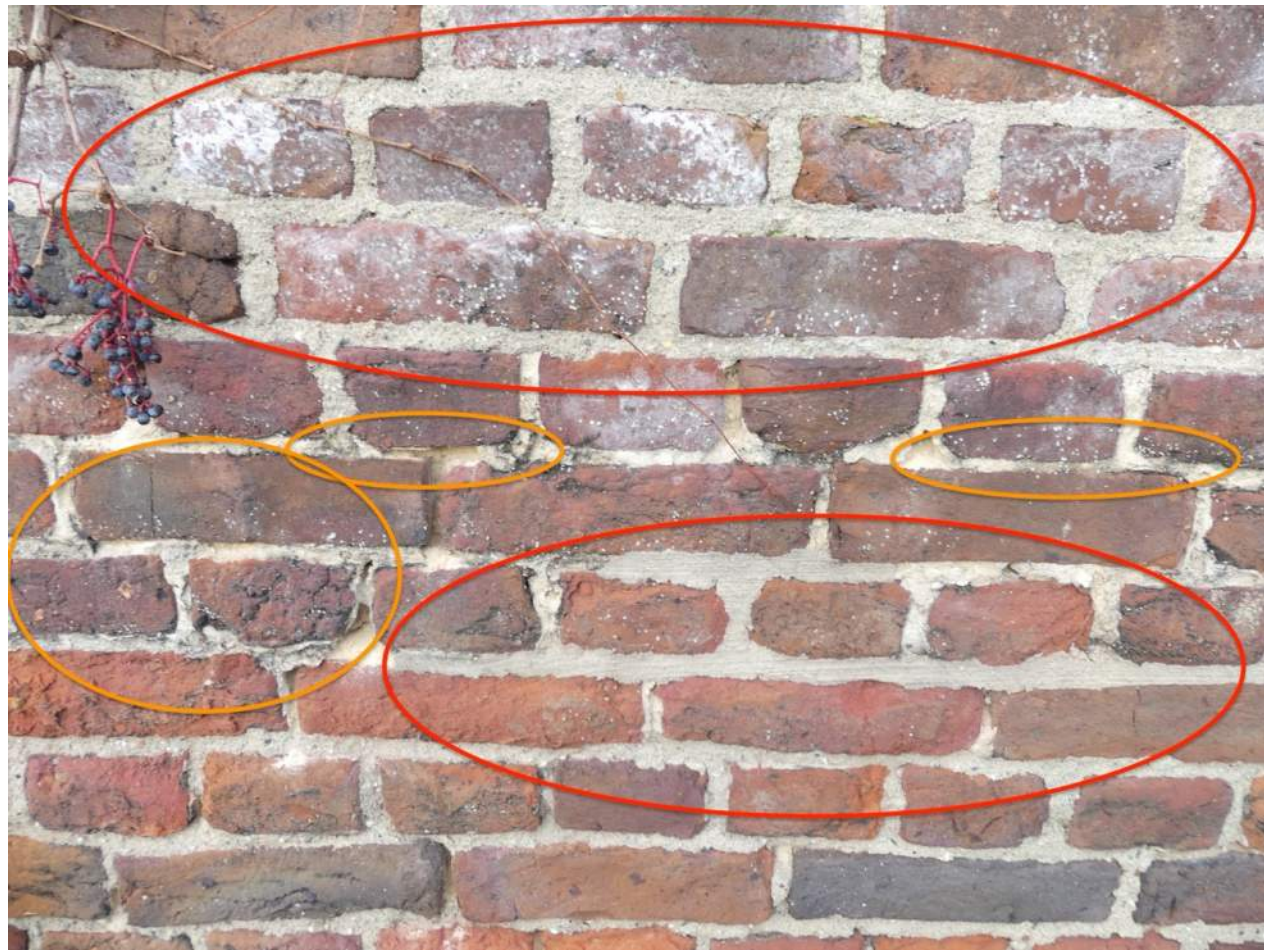
Afb. 04.22.48, volstrekt onvoldoende diep uitgehaald voegwerk (**minder dan 2mm!!!**) en zeer slecht herstelwerk

Afb. 04.22.47, volstrekt onvoldoende diep uitgehaald voegwerk (met alg begroeid!!) en -dus maar ook door het uiterlijk- slechte reparaties

Afb. 04.22.49, onvoldoende diep uitgehaald en weer loszittend en uitvallend voegwerk en -door onkundig uithakken van oud voegwerk- beschadigde stenen

Afb. 04.22.50, zeer onkundig hersteld voegwerk: grofkorrelig zand toegepast (bovenste rode zone), afgewerkt met handveger (onderste rode zone) en enkele stukken historisch ogend voegwerk

Afb. 04.22.51, onvoldoende diep uitgehaald en weer loszittend en uitvallend, slecht bijpassend voegwerk en -door toepassing van te harde voegmortel verstoorde vochtthuishouding- afschilferende stenen

§22.88, reinigen metselwerk

Afb. 04.22.52, volledig met alg en mos begroeide muur

Afb. 04.22.53, niet tijdig gesnoeide (of geamoveerde) groei-/klimplant

Afb. 04.22.54, onkruid op met alg- en mosgroei vervuilde ezelsrug

Afb. 04.22.56, onkruid op met alg- en mosgroei vervuilde ezelsrug

Afb. 04.22.57, niet tijdig gesnoeide en/of van de muur weggehouden klimplant

Afb. 04.22.58, begroeiing op het kerkhofmuurtje

Afb. 04.22.59, graffiti

Afb. 04.22.60, graffiti

Afb. 04.22.61, graffiti

Afb. 04.22.62, graffiti

Afb. 04.22.63, kalkuitbloei onder betonnen afdekken

Afb. 04.22.64, kalkuitbloei in detail

§24, timmerwerk

Afb. 04.24.01, uitgewaterde betimmering kruiskapelletje

Afb. 04.24.02, uitgewaterde betimmering kruiskapelletje

§35, natuursteenwerk

Afb. 04.35.01, overzicht afdekbanden met alg- en mosgroei, links originele bevestiging balustervoet (gietlood), rechts foutief herstellde binnenzijde balustervoet

Afb. 04.35.02, originele bevestiging balusters, gescheurde voorzijde met mos en uitbloei

Afb. 04.35.03, foutieve (binnenzijde) bevestiging balustervoet, mechanische beschadiging, gescheurde neus met mosgroei, slordig kitwerk

Afb. 04.35.04, foutieve bevestiging balustervoet, losgescheurde hoek, (kalk?)-verlijming en slordige kitnaad

Afb. 04.35.05, bijna volledig gescheurde afdeksteen, (vermoedelijk foutieve mortelreparatie, slordig kitwerk in naden en herstelde scheur

Afb. 04.35.06, detail mortelreparatie: detonerende, (uitbloeiende) mortel en niet geaccordeerde (niet aansluitend op omliggend werk) afwerking

Afb. 04.35.11, meerdere barsten in afdek (staand leger??)

Afb. 04.35.12, opengescheurde barst met beginnende wortelgroei

Afb. 04.35.07, losgebarsten neus aan de afdek (staand leger??) en losgescheurd hoekje

Afb. 04.35.08, losgebarsten neus aan de afdek (staand leger??)

Afb. 04.35.13, slecht gemaatvoerde en gestelde afdekken

Afb. 04.35.14, slecht gemaatvoerde en gestelde afdek

Afb. 04.35.09, losbarstende neus aan de afdek (staand leger??) en slordig kitwerk in naad

Afb. 04.35.10, losgebarsten neus aan de afdek (staand leger??) en slordig kitwerk in naad

Afb. 04.35.15, losgebroken hoekje waarboven een slechte reparatie en slordig kitwerk

Afb. 04.35.16, gescheurd afzaatblok in penant

Afb. 04.35.17, afgehaakte neus afzaatblok penant

Afb. 04.35.18, barst in lijf afzaatblok penant en losgebarsten voeg met afzaatplaat

§35, natuursteen - voegwerk

Afb. 04.35.23, slecht gesloten kitvoeg tussen afdekken

Afb. 04.35.24, slecht aangebrachte kitvoeg: schuine mortelvoeg is losgescheurd

Afb. 04.35.19, foutief uitgevoerd hoekdetail (normaal met zgn. 'omlopende' kop ipv diagonaal gezaagd) en slecht kitwerk

Afb. 04.35.20, slechte liggende naad

Afb. 04.35.25, losgebarsten mortelvoeg

Afb. 04.35.26, uitgespoelde mortelvoeg

Afb. 04.35.21, gescheurde kruizen op Ursulinenkerkhof

Afb. 04.35.22, beschadigde grafsteen verzamelgraf Ursulinen van het voormalige klooster 'Depuis 1847'

Afb. 04.35.27, losgescheurde mortelvoeg met gevolgschade

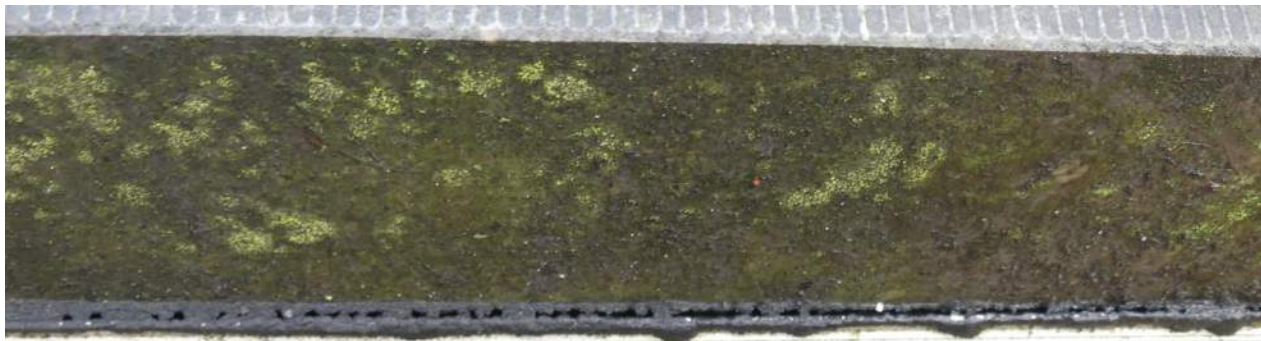
Afb. 04.35.28, detail gevolgschade: alg- en mosgroei en lekkage

Afb. 04.35.29, losgekrompen kitvoeg tussen dakbedekking en afdek, daardoor een slechte, potentieel lekkende aansluiting

Afb. 04.35.30, ook aansluiting met klemstrip is zeer slecht uitgevoerd: er blijft water achter de klemstrip staan met kans op lekkage

Afb. 04.35.31, losstaande klemstrip, functioneloos; water kan er zo achter lopen (mogelijk causaal verband met afb. 04.22.19/20)

§40, pleisterwerk

Afb. 04.40.01, gescheurd pleisterwerk op kerkhofmuurtjes Ursulinenkerkhof

§43, smeedwerk

Afb. 04.43.01, overzicht smeedijzeren hekwerk

Afb. 04.43.02, vervormde hekwerkbeugels tegen baluster met diverse manieren van bevestigen en foutieve, slordig aangelast voetje met moderne moeren (met roestsporen!)

Afb. 04.43.03, hekwerkbeugels met zeskantbouten en...

Afb. 04.43.04,zeskantmoeren aan baluster bevestigd; in casu moderne, niet passende bevestigingsmiddelen op historisch hekwerk

Afb. 04.43.09, vervormde beugel tegen doorgeroeste baluster

Afb. 04.43.10, hekwerkbeugels met inbusbouten aan baluster bevestigd.....

Afb. 04.43.05, originele voeten in gietlood bevestigd in afdekken

Afb. 04.43.06, slordig aangelaste 'herstel'-voetjes met zeskantmoeren bevestigd in afdekken,

Afb. 04.43.11, aan baluster vastgelaste hekwerkbeugel met slordig aangelaste bevestigingsstrip met zeskantbouten in afdek bevestigd

Afb. 04.43.12, afgezaagde 'buitenvoet'....

Afb. 04.43.07, scheur door verkeerd boren of roestvorming

Afb. 04.43.08, aangelaste strip -óver gietlood!- helemaal fout, Inschietblokje is alweer losgescheurd en kapotgebroken tpv zeskantmoer

Afb. 04.43.13, verbogen en afgebroken hekwerkpunten

Afb. 04.43.14, verbogen hekwerkpunten

Afb. 04.43.15, verbogen en afgebroken hekwerkpunten

Afb. 04.43.16, doorgescheurde zeskantmoer (te strak aangedraaid of thermisch sterk gekrompen) en afgebroken hekwerkpunten

Afb. 04.43.21, verbogen en afgebroken hekwerkpunten

Afb. 04.43.22, te ruime poort: vleugels sluiten niet goed recht

§46, schilderwerk

Afb. 04.43.17, verbogen en afgebroken hekwerkpunten

Afb. 04.43.18, verbogen en afgebroken hekwerkpunten

Afb. 04.46.01, slecht hechtende dekverf

§50, dakgoten en hemelwaterafvoeren

Afb. 04.43.19, verbogen en afgebroken hekwerkpunten

Afb. 04.43.20, met zeskantbouten en -moeren en lasnaad aan baluster bevestigde hekwerken

Afb. 04.50.01, begroeiing bij doorvoer hwa

Afb. 05.30.02, losgetrokken bocht; met te weinig overlap uitgevoerd

5. Wal 05, walmuur Dominicanenwal en rondom Kerkepad

Ter hoogte van het (voormalige) Jezuïeten Internaat (thans Restaurant Georges) ligt, aan de Dominicanenwal, 'Wal 05: walmuur Dominicanenwal en rondom Kerkepad'. Dit deel van de stadswal omvat een doorgang door de wal, een hoge muur langs, twee poortpenanten op en een hekwerkmuurtje naast het voorplein van het Jezuïeten Internaat, de muren rondom Jardin d'Isabelle en een laag muurtje vlakbij de Paardenstraat.

De doorgang door de wal is modern en uit beton geconstrueerd, de muren steens of anderhalf steens met ezels-ruggen erop, de muur langs de Jardin d'Isabelle heeft natuursteen en gepleisterde afdekken, de penanten hebben ook een natuursteen afdek. Het lage muurtje bij de Paardestraat is uit natuursteen blokken opgetrokken.

Afb. 05.00.01, bovenaanzicht van Wal 05 met blauw lijnen aangegeven de muren van Wal 05 (Apple kaarten)

Afb. 05.00.02, overzicht van naast het voorplein van het Jezuïeten Internaat (op de Dominicanenwal) richting Ursulinenklooster

Afb. 05.00.03, overzicht van de muur naast het voorplein van het Jezuïeten Internaat (op de Dominicanenwal) richting Paardestraat

Afb. 05.00.04, overzicht Dominicanenwal richting Paardestraat met onderdoorgang naar Kerkepad

Afb. 05.00.05, overzicht buitenzijde onderdoorgang met trap (binnen Ursulinentuin, maar met hek afgesloten van)

Afb. 05.00.06, bovenaanzicht trap buitenzijde

Afb. 05.00.07, overzicht onderdoorgang richting Kerkepad

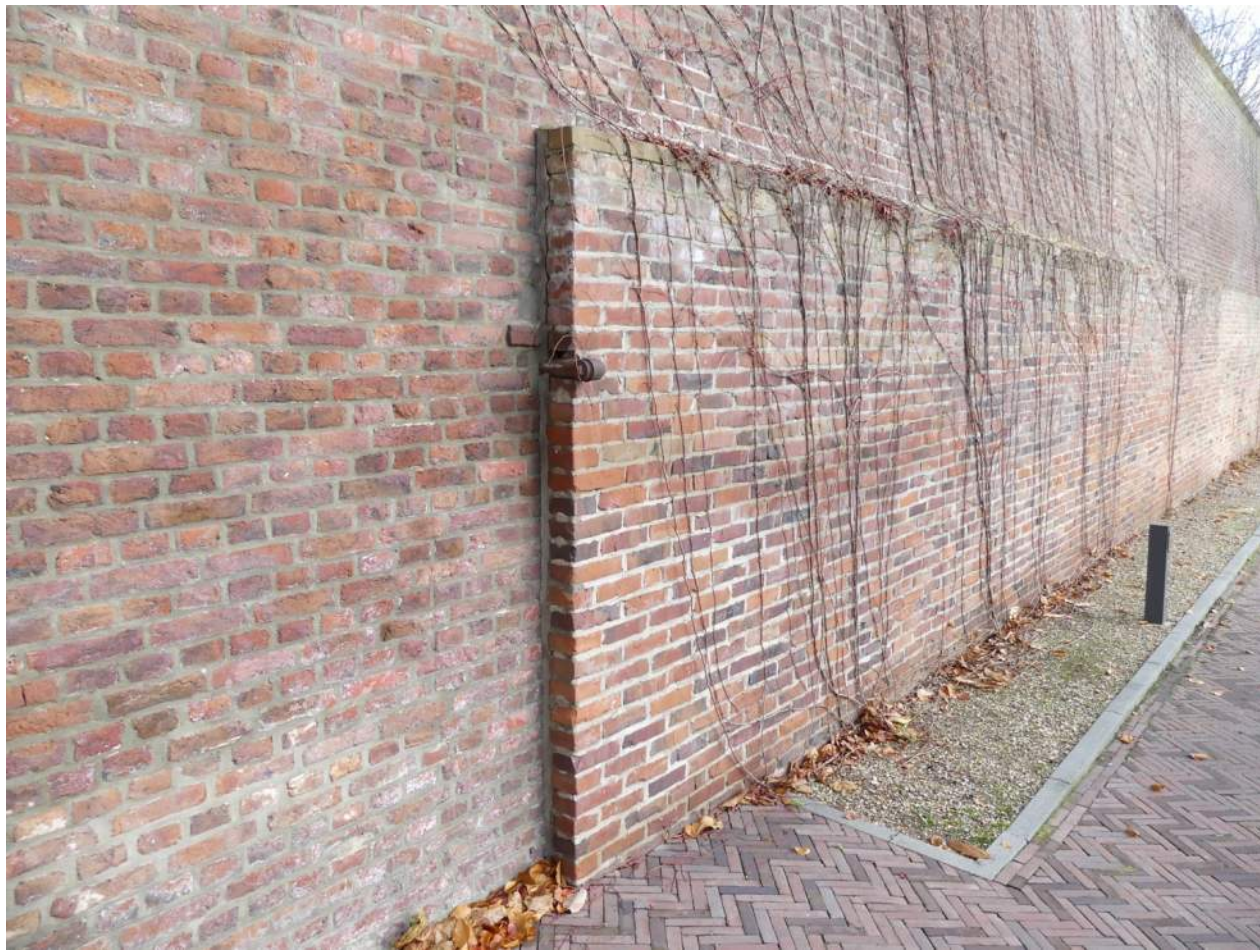
Afb. 05.00.09, overzicht (deel) van de muur langs Jardin d'Isabelle

Afb. 05.00.08, overzicht walmuur langs privé-perceel, richting Paardestraat

Afb. 05.00.10, overzicht binnenzijde muur langs voorterrein Jezuïeten Internaat tegen Dominicanenwal

Afb. 05.00.11, overzicht binnenzijde muur langs voorterrein Jezuïeten Internaat tegen Dominicanenwal

Afb. 05.00.13, overzicht middelste muurdeel langs Jardin d'Isabelle

Afb. 05.00.12, overzicht buitenzijde muur langs Jardin d'Isabelle, tegen Dominicanenwal

Afb. 05.00.14, overzicht rechter muurdeel langs Jardin d'Isabelle, richting bebouwingsblok aan de Markt

Afb. 05.00.15, overzicht rechter muurdeel langs Jardin d'Isabelle, richting bebouwingsblok aan de Markt

Afb. 05.00.17, overzicht binnenzijde middelste muurdeel langs Jardin d'Isabelle

Afb. 05.00.16, overzicht binnenzijde muur langs Jardin d'Isabelle, tegen Dominicanenwal

Afb. 05.00.18, overzicht binnenzijde rechter muurdeel langs Jardin d'Isabelle

Afb. 05.00.19, overzicht Jardin d'Isabelle richting percelen aan de Paardestraat

Afb. 05.00.20, poortpenanten voorterrein Jezuieten Internaat

Afb. 05.00.20, overzicht muur achterin Jardin d'Isabelle, tegen percelen aan de Paardestraat

Afb. 05.00.20, hekwerkmuurtje naast Kerkepad

Afb. 05.00.21, overzicht (restanten van de) stadsmuur bij de Paardestraat

§16, beplanting

Afb. 05.16.01, alg- en mosgroei op gemetselde trap

§21, betonwerk

Afb. 05.21.01, overzicht bovenzijde betondek onderdoorgang

Afb. 05.21.02, uitgezakte, inwaterende bakstenen onder het betondek

Afb. 05.21.03, onderzijde betondek (richting Ursulinentuin) met lekkageschade tpv aansluiting asfalt op betondek

Afb. 05.21.04, onderzijde betondek (richting schootsvelden) met lekkageschade tpv aansluiting asfalt op betondek

Afb. 05.21.05, haarscheuren in betondek

§22, metselwerk

Afb. 05.22.01, gescheurd metselwerk onder ezelsrug

Afb. 05.22.02, gescheurd metselwerk bij verspringing

Afb. 05.22.05, watervoerende scheur onder betondek

Afb. 05.22.06, gescheurd metselwerk bij verspringing in hoogte

Afb. 05.22.03, gescheurd metselwerk bij verspringing

Afb. 05.22.04, losgescheurd verdikkend metselwerk

Afb. 05.22.07, gedefformeerd metselwerk onder begroeiing

Afb. 05.22.08, gedefformeerd metselwerk onder begroeiing

Afb. 05.22.09, lekkagesporen watervoerende scheur

Afb. 05.22.10, alg- en mosgroei, verspreid kapotte stenen

Afb. 05.22.11, losliggend metselwerk bovenzijde muur

Afb. 05.22.12, vervuild metselwerk en kapotte stenen

Afb. 05.22.13, vervuild metselwerk, kapotte stenen en uitgespoeld voegwerk

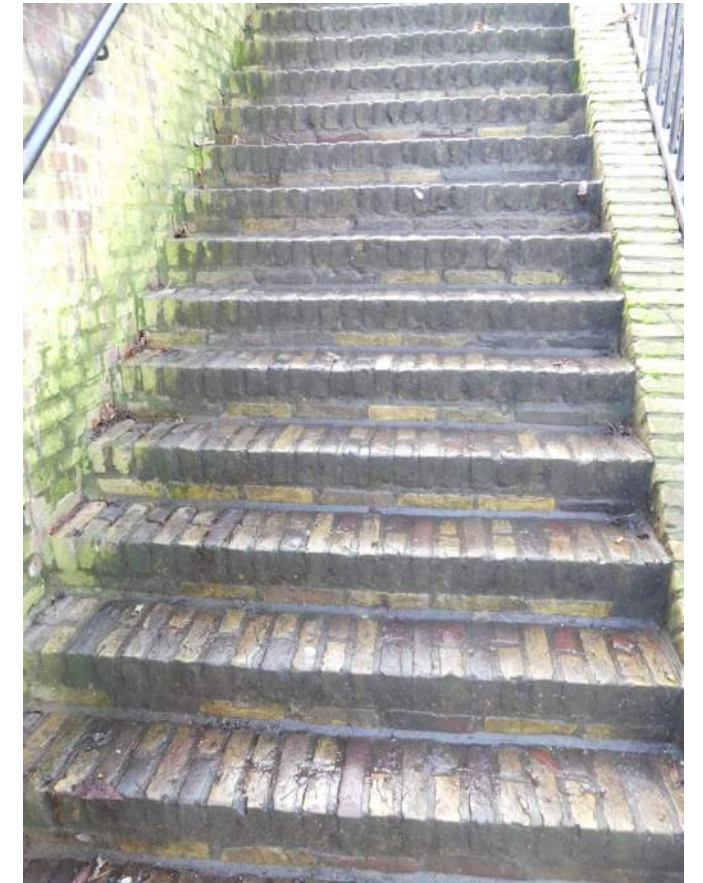
Afb. 05.22.14, losgescheurd metselwerk boven opening, veel begroeiing

Afb. 05.22.15, uitgevallen voegwerk, kapotte stenen

Afb. 05.22.16, beschadigde stenen in poortopening

Afb. 05.22.17, alg- en mosgroei op trapwanden, wat uitgespoeld voegwerk

§22.72, voegwerk

Afb. 05.22.18, uitgespoeld voegwerk bij aansluiting asfalt

Afb. 05.22.19, uitgespoeld voegwerk bij aansluiting asfalt en met alg- en mosgroei begroeide voegen

Afb. 05.22.20, met alg bevuilde voegen, net boven betonbalk

Afb. 05.22.21, met alg bevuilde voegen en uitgespoelde voegen bij aansluiting asfalt

Afb. 05.22.26, slordig verzorgd voegwerk

Afb. 05.22.27, vergeten (?) stukje voegwerk onder ezelsrug, daardoor alg- en mosgroei

Afb. 05.22.22, slordig aangebracht voegwerk (niet nagestreken)

Afb. 05.22.23, met muurvegetatie begroeide en uitgevallen voegen

Afb. 05.22.28, slordig aangebracht voegwerk, onregelmatige stootvoegen

Afb. 05.22.29, slordig kapwerk, steen beschadigd en voeg te breed; door roestend ijzer weer uitgevallen

Afb. 05.22.24, slordig hersteld voegwerk met muurvegetatie en losse en uitgevallen voegen

Afb. 05.22.25, loszittend en uitgevallen voegwerk

Afb. 05.22.30, uitgespoeld voegwerk plint/maaveld en slordig hersteld voegwerk maaiveld

Afb. 05.22.31, uitgespoeld voegwerk en uitgevallen voegen

Afb. 05.22.32, uitgespoeld voegwerk en uitgevallen voegen

Afb. 05.22.33, alg- en mosgroei en uitgespoeld voegwerk uit ezelsrug

Afb. 05.22.38, slecht hersteld voegwerk, te brede stootvoegen en (weer?) uitgevallen voegen – te ondiep uitgehaald

Afb. 05.22.39, zeer slordige hertstellingen en uitgevallen voegen

Afb. 05.22.34, alg- en mosgroei en uitgespoeld voegwerk uit ezelsrug

Afb. 05.22.35, alg- en mosgroei en uitgespoeld voegwerk uit ezelsrug

Afb. 05.22.40, uitgespoeld voegwerk uit ezelsrug

Afb. 05.22.41, alg- en mosgroei en uitgespoeld voegwerk uit ezelsrug

Afb. 05.22.36, slordig hersteld voegwerk en uitgevallen voegen

Afb. 05.22.37, alg- en mosgroei en uitgespoeld voegwerk uit ezelsrug

Afb. 05.22.42, versleten en uitgespoeld (origineel) voegwerk en Uitgespoeld voegwerk bij maaiveld

Afb. 05.22.43, uitgesleten en uitgespoeld voegwerk bovenin en bij maaiveld

Afb. 05.22.44, uitgespoeld voegwerk en losliggend metselwerk, enkele detonerende reparaties

Afb. 05.22.45, versleten, maar waarschijnlijk origineel voegwerk met enkele uitgevallen stootvoegen en onderaan wat slechtere reparaties

Afb. 05.22.46, uitgespoeld voegwerk bij aansluiting asfalt

Afb. 05.22.47, uitgespoeld voegwerk bij -vooral- asfalt

Afb. 05.22.48, openstaande loodvoeg

Afb. 05.22.49, detonerende en slordig aangebracht voegwerk

Afb. 05.22.50, door te langdurige waterbelasting uitgesleten en uitgespoeld voegwerk uit de traptreden

Afb. 05.22.51, met mos begroeid en uitgevallen voegwerk uit de rollaag

Afb. 05.22.52, uitgespoeld voegwerk boven straatwerk

Afb. 05.22.53, uitgespoeld voegwerk boven straatwerk